

A Model for Identifying Physical Notes and Documents Suspected of Fraud: Based on Their Appearance

Zahra Dianti Deilami*

Nahideh Bagheri**

Khosro Manteghi***

Abstract

Objective: Fraud is the result of a manipulation of the organization's processes with the intent to misuse it so that the fraudster or fraudsters disrupt the organization's internal controls and the organization's processes are altered. Detection of fraud can be done both at the level of financial statements and analysis of financial ratios and at the level of accounting documents. Many books have been written and researched about the red flags revealed in the analysis of items of financial statements to detect fraud, but studies show that no research has been done on the level of documents in the field of accounting. So the purpose of this study is to identify the physical characteristics of documents suspected of being forged to provide a checklist of these characteristics. With the help of this checklist, it is possible to identify fraudulent documents more easily from their appearance

Methods: In this research, descriptive phenomenological qualitative research method has been used and data analysis has been done by using content analysis method and to achieve this goal, Colaizzi seven-step method has been used. In this regard, 19 experts from the official experts of the Judiciary and Justice, auditors of the Court of Accounts and members of the Iranian Society of Certified Public Accountants, financial managers of companies and CEOs of financial services institutions were interviewed in late 2020. The duration of the interview with each of them varied between 20 minutes to 5 hours. In the interview with the sixteenth person, there was practically theoretical saturation; That is, there was no new concept of interviewing people 17, 18, and 19, and they repeated the same concepts mentioned by the previous people. Then the key points raised by them were coded and categorized in the form of concepts and categories.

Results: In this study, 98 characteristics of suspected documents were identified, which were in the form of three categories: 1- Almost perfect documents but with an inconsistent appearance compared to other similar documents in the same historical range (documents that are almost

---

Journal of Accounting Knowledge, Vol. 12, No. 3, Ser.46, pp. 129-146.

* **Corresponding Author**, Associate Professor of Accounting, Kharazmi University, Tehran, Iran.
(**Email:** dianati@khu.ac.ir).

** M.A. Student of Accounting, Kharazmi University, Tehran, Iran. (**Email:** nbagheri052@gmail.com).

*** Associate Professor of Mathematical Finance, Kharazmi University, Tehran, Iran. (**Email:** drmanteghi@khu.ac.ir).

Submitted: 29 August 2020

Accepted: 16 May 2021

Publisher: Faculty of Management & Economics, Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: 10.22103/jak.2021.16376.3319

©The Authors.

Abstract

---

perfect are not completely free of fraud in practice, because the fraudster always tries to commit fraud in the name of documents. Therefore, it is likely that it will complete more than required documents and extra signatures outside the operational cycle. Documents that, although seemingly perfect, look different from other similar documents in the same historical area. Are and fall into the first category), 2- Incomplete document, 3- Contradictory documents with other information.

Conclusion: Documents suspected of fraud are documents that are incomplete, distorted, obscure, inconsistent with other information or almost perfect but with an inconsistent appearance compared to other similar documents within the same time period due to inaccurate regulation or Facing the limitations. The appearance of fraudulent documents is largely a clue to detect fraud. The findings of this study provide a good model. The list of appearance characteristics obtained for documents suspected of fraud in this study are important clues and provide a suitable model for internal and external auditors, managers and regulatory bodies so that they can more easily identify such documents and Detect fraud.

Keywords: *Physical Documentation, Physical Characteristics, Documents Suspected of Fraud.*

Paper Type: *Research Paper.*

Citation: Dianti Deilami, Z., Bagheri, N., Manteghi, Kh. (2021). Model for identifying physical notes and documents suspected of fraud: based on their appearance. *Journal of Accounting Knowledge*, 12(3), 129-146 [In Persian].

الگوی شناسایی اسناد و مدارک فیزیکی مشکوک به تقلب بر اساس مشخصات ظاهریشان

زهرا دیانتی دیلمی*

ناهیده باقری**

خسرو منطقی***

چکیده

هدف: این پژوهش در پی شناسایی مشخصات ظاهری اسناد و مدارک فیزیکی مشکوک به تقلب است تا یک چک لیست از این مشخصات ارائه دهد. به کمک این چک لیست می توان با سهولت بیشتری از روی ظاهر اسناد، متقلبانه بودنشان را شناسایی نمود.

روش: در این پژوهش از روش پژوهش کیفی پدیدارشناسی توصیفی و برای تحلیل داده ها، از روش تحلیل محتوا و برای رسیدن به این هدف از روش هفت گام کلایزی استفاده شده است. در این راستا با ۱۹ نفر از خبرگان کارشناسان رسمی قوه قضاییه و دادگستری، حسابرسان دیوان محاسبات و اعضا جامعه حسابداران رسمی ایران، مدیران مالی شرکت ها و مدیران عامل مؤسسات خدمات مالی در اواخر سال ۱۳۹۸ مصاحبه شد. سپس نکات کلیدی مطرح شده توسط ایشان کد گذاری و در قالب مفاهیم و مقوله ها دسته بندی شد.

یافته ها: در این پژوهش تعداد ۹۸ خصوصیت اسناد و مدارک مشکوک به تقلب شناسایی شد که در قالب سه مقوله با نام های ۱- اسناد و مدارک تقریباً بی نقص اما با ظاهری ناسازگار نسبت به سایر اسناد و مدارک مشابه در همان محدوده تاریخی، ۲- اسناد و مدارک ناقص، مخدوش و مبهم و ۳- اسناد و مدارک متناقض با سایر اطلاعات دسته بندی شده اند.

نتیجه گیری: اسناد و مدارک مشکوک به تقلب، اسناد و مدارکی هستند ناقص، مخدوش، مبهم، متناقض با سایر اطلاعات و یا تقریباً بی نقص اما با ظاهری ناسازگار نسبت به سایر اسناد و مدارک مشابه در همان محدوده زمانی ناشی از عدم اعمال دقت در تنظیم و یا مواجهه محدودیت. فهرست خصوصیات ظاهری بدست آمده برای اسناد و مدارک مشکوک به تقلب در این پژوهش، سرنخ مهمی بوده و الگوی مناسبی را در اختیار حسابرسان داخلی و خارجی، مدیران و نهادهای نظارتی قرار می دهد تا بتوانند با سهولت بیشتری چنین اسناد و مدارکی را شناسایی و تقلب را کشف نمایند.

مجله دانش حسابداری، دوره دوازدهم، ش ۳، پیاپی ۴۶، صص. ۱۴۶-۱۲۹.

* نویسنده مسئول، دانشیار گروه حسابداری، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. (وایانامه: dianati@khu.ac.ir).

** دانشجوی کارشناسی ارشد رشته حسابداری، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. (وایانامه: nbagheri052@gmail.com).

*** دانشیار گروه ریاضیات مالی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. (وایانامه: drmanteghi@khu.ac.ir).

تاریخ دریافت: ۹۹/۶/۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۲/۲۶

ناشر: دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه شهید باهنر کرمان.

واژه‌های کلیدی: اسناد و مدارک فیزیکی، مشخصات ظاهری، اسناد مشکوک به تقلب.

نوع مقاله: پژوهشی.

استناد: دیانتی دیلمی، زهرا؛ باقری، ناهیده؛ منطقی، خسرو. (۱۴۰۰). الگوی شناسایی اسناد و مدارک فیزیکی مشکوک به تقلب بر اساس مشخصات ظاهریشان. *مجله دانش حسابداری*، ۱۲(۳)، ۱۴۶-۱۲۹. **مقدمه**

از زمانی که استاندارد حسابرسی شماره ۹۹ آمریکا تحت عنوان رسیدگی به تقلب در صورتهای مالی منتشر شد و عوامل ریسک معروف به پرچم‌های قرمز مربوط به گزارشگری مالی فریبکارانه را مشخص کرد و بعدها که استاندارد ۲۴۰ حسابرسی در ایران با عنوان «مسئولیت حسابرس در ارتباط با تقلب و اشتباه، در حسابرسی صورتهای مالی» تدوین گردید، تحقیقات بسیاری در داخل و خارج کشور در زمینه تقلب در صورتهای مالی انجام شد (نظیر **حاکمی و همکاران، ۲۰۲۰؛ نایس چویتس و همکاران، ۲۰۰۰؛ اسکویوسن و همکاران، ۲۰۰۹؛ اعتمادی و زلقی، ۱۳۹۲؛ فیضی‌زاده، ۱۳۹۹؛ خواجهی و ابراهیمی، ۱۳۹۶؛ ابراهیمیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ بهرامی و همکاران، ۱۳۹۹**). اما موضوع اصلی آن است که کشف تقلب هم در سطح صورتهای مالی و هم در سطح اسناد و مدارک حسابداری می‌تواند صورت گیرد. درواقع نقطه شروع بسیاری از تقلب‌های مالی، تنظیم اسناد و مدارک ساختگی می‌باشد. در حجم زیادی از پرونده‌های دادگاهی، یک طرف دعوا از طریق جعل و دستکاری اسناد، مرتکب تقلب می‌شود از طرفی، عدم توجه به اصالت و یا اعتبارپذیری اسناد و مدارک و عدم آموزش‌های مرتبط توسط کارشناسان مالی، احتمال پایمال شدن حقوق ذینفعان متصور می‌باشد.

هرچند حسابرس باید قابلیت اعتماد اطلاعات مورد استفاده بعنوان شواهد حسابرسی، چون تصویر مدارک، دورنگارها، فیلم، اسناد الکترونیکی و در صورت لزوم، کنترل‌های حاکم بر تهیه و نگهداری این مستندات را مورد توجه قرار دهد ولی با بررسی بند ۱۰ استاندارد حسابرسی ۵۰۰ «شواهد حسابرسی» چنین استنباط می‌شود که حسابرس به ندرت درگیر تشخیص اصالت مستندات می‌شود، چون نه برای این کار آموزش دیده است و نه از وی انتظار می‌رود چنین تخصصی را دارا باشد (**امیری مقدم^۱، ۱۳۹۲**). به عبارت دیگر، برای این که حسابداران و حسابرسان نسبت به اعتمادپذیری شواهد و مدارک هوشیار باشند لازم است اطلاعات اولیه‌ای در مورد مشخصات مدارک متقلبان کسب کنند. مساله اینجاست که در حرفه حسابرسی، آموزش کافی درخصوص بررسی اعتبار شواهد صورت نگرفته و استانداردی در این خصوص تنظیم نشده است. البته نتایج تحقیقات پیشین (**اینینگ^۲ و همکاران، ۱۹۹۷؛ پورحیدری و بذرافشان، ۱۳۹۱**) نشان می‌دهد، استفاده از چک لیست‌های راهنما می‌تواند تصمیم‌گیری حسابرسان را بهبود بخشد و در ارزیابی خطر تقلب مدیریت مفید واقع شود. ازاین رو سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که مطابق نظر خبرگان، مشخصات ظاهری اسناد و مدارک فیزیکی مشکوک به تقلب چیست؟

به عبارت دیگر، این پژوهش به دنبال ارائه الگوی کیفی (بصورت چک لیست) است که براساس آن بتوان با ورق زدن اسناد حسابداری و مقایسه تفاوت ظاهر برخی اسناد با اسناد دیگر، اسناد مشکوک را استخراج نمود و سپس با

بررسی دقیق تر چرخه معامله، تقلب‌ها را کشف کرد. از این رو یافته‌های این پژوهش می‌تواند برای حساب‌رسان داخلی و خارجی، مدیران، حسابداران قضایی و کارشناسان رسمی قوه قضاییه سودمند باشد.

مبانی نظری پژوهش

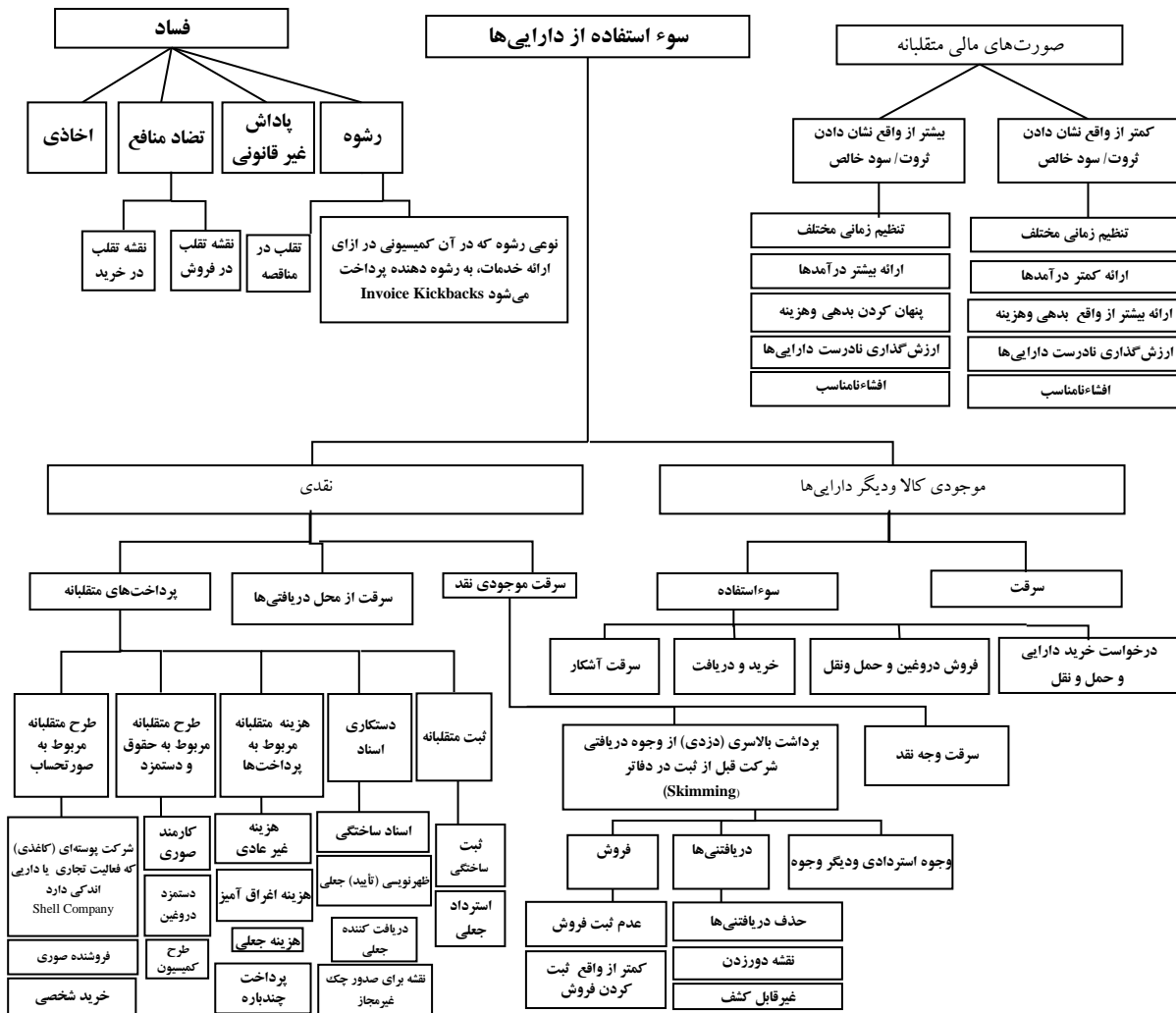
موضوع تقلب و اعمال غیرقانونی از دیرباز مورد توجه قانونگذاران بوده است. در قانون تجارت ایران، مسئولیت درستی و به موقع بودن صورتهای مالی از مسئولیتهای هیئت مدیره شرکت (ماده ۲۴۲)، و اظهار نظر نسبت به درستی صورتهای مالی و گزارش هر نوع تخلف، تقصیر یا جرم از وظایف بازرسی (ماده ۱۴۸) و توزیع سود موهوم (ماده ۲۴۰) و استفاده مستقیم یا غیرمستقیم اموال یا اعتبارات شرکت (ماده ۲۵۸) جرم تلقی شده است.

از سوی دیگر، طبق استانداردهای حسابداری، تقلب عبارت است از هرگونه اقدام عمدی یا فریبکارانه یک یا چند نفر از مدیران، کارکنان یا اشخاص ثالث، برای برخورداری از یک مزیت ناروا یا غیر قانونی (کمیته تدوین استانداردهای حسابداری ۱۳۹۱: ۱۰۵) و دو نوع تحریف را شامل می‌شود: ۱- تحریف ناشی از گزارشگری مالی متقلبانه و ۲- تحریف ناشی از سوء استفاده از دارایی‌ها. تحریف ناشی از گزارشگری متقلبانه به ۳ دسته ذیل تقسیم می‌شود:

۱. فریبکاری از قبیل دستکاری، تغییر و جعل مدارک پشتوانه صورتهای مالی
  ۲. ارائه نادرست یا حذف عمدی رویدادها و اطلاعات بااهمیت در صورتهای مالی
  ۳. بکارگیری نادرست استانداردهای حسابداری مرتبط با اندازه گیری، شناسایی، طبقه‌بندی ارائه یا افشا به عمد.
- طبق تعریف انجمن بازرسان رسمی تقلب در آمریکا (ACFE^۳) «تقلب، به اقدام عمدی یک یا چند نفر از مدیران، کارکنان یا اشخاص ثالث اطلاق می‌گردد که به ارائه نادرست صورتهای مالی منجر می‌گردد. این انجمن سه نوع تقلب (نشان داده شده در شکل ۱) را به شرح ذیل تعریف کرده است:

- سوء استفاده از دارایی‌ها: شامل سوء استفاده از دارایی‌ها و دیگر متعلقات واحد تجاری که این نوع تقلب بدلیل قابلیت لمس آن، آسان‌تر از بقیه کشف می‌شود.
- صورتهای مالی متقلبانه: اقدامات هیات مدیره یا نهادهای دولتی جهت سرپوش گذاشتن به وضعیت مالی واقعی بوسیله دستکاری در ارائه صورتهای مالی است.
- فساد: شامل سوء استفاده از قدرت و اختیارات مانند رشوه، اخاذی، پذیرفتن حرام و... می‌باشد. خاطر نشان شده این نوع از تقلب بدلیل اینکه قسمتهای مختلف سازمان از منافع آن سهم می‌برند نمی‌تواند کشف شود و یا به سختی قابل کشف می‌باشد (بیلیستیاواتی^۴ و همکاران، ۲۰۱۹).

در این پژوهش به بُعد دوم فوق الذکر یعنی گزارشگری مالی متقلبانه و سوء استفاده از دارایی‌ها از طریق دستکاری و جعل مدارک پشتوانه صورتهای مالی و شناسایی مشخصه‌های ظاهری اسناد فیزیکی مشکوک به تقلب پرداخته می‌شود. منظور از اسناد و مدارک فیزیکی؛ اسناد و مدارکی هستند که مبین وقوع یک رویداد و معامله مالی بوده که وجود فیزیکی و قابل رویت و لمس دارد (ماهیت آن مشهود می‌باشد). از طرفی نمی‌توان از روی ظاهر اسناد به قطعیت بیان کرد که تقلب صورت گرفته مگر اینکه قصد و نیت فریب، مکر و حیل فرد قابل اثبات باشد، به همین دلیل از واژه «مشکوک به تقلب» در موضوع پژوهش استفاده شده است.

شکل ۱. درخت تقلب (منبع: انجمن انجمن بازرسان رسمی تقلب آمریکا (ACFE)، ۲۰۱۸، ص ۱۱)

عمده‌ترین راهبردهای گزارشگری متقلبانه مطابق نتایج تحقیق سجادی و کاظمی (۱۳۹۵) عبارتند از درآمد ساختگی، تحریف حسابهای دریافتی، تحریف موجودی کالا، تحریف دارایی ثابت، عدم شناسایی بدهی و هزینه، طبقه‌بندی نادرست اقلام صورت مالی و دستکاری نسبت‌های مالی، عدم افشا بدهی احتمالی، رویدادهای پس از تاریخ ترازنامه، تقلب مدیران و ثبت آثار آن در تعدیلات سنواتی، معاملات با اشخاص وابسته و تنظیم قراردادهای صورتی. همچنین نتایج پژوهش فیضی زاده (۱۳۹۹) هم که با پرسش از ۳۰ نفر از خبرگان حسابرسی دارای سابقه کار بالای ۲۰ سال صورت گرفته نشان می‌دهد که از بین روش‌های تقلب در صورتهای مالی دستکاری سو، افشای ناکافی، حذف عمدی بدهی‌ها و هزینه‌ها، بیش نمایی درآمد و دارایی‌ها و پنهان سازی معاملات به ترتیب بیشترین کاربرد و استفاده را در صورتهای مالی کشور، جهت تقلب دارند.

روش‌های کشف تقلب‌های فوق‌الذکر نیز عمدتاً عبارتند از: ۱- داده کاوی، استفاده از قانون بنفورد، الگوی پردازشی کشف گزارشگری متقلبانه (CFDM) الگوی پردازشی کشف گزارشگری متقلبانه (CFDM^۵) (گلنسی و یاداو، ۲۰۱۱). اما کشف تقلب در ظاهر اسناد در وهله نخست مستلزم بررسی اصالت اسناد با دو محور اساسی ۱-

سندسنجی و ۲- زیست سنجی اسناد است. در وهله بعد، نیز می‌بایست از روشهای سه گانه ذیل برای کشف اصالت یا جعلیت اسناد، استفاده نمود؛ ۱- روش فیزیکی که در آن با استفاده از دستگاه‌های نوری (نظیر اشعه ماورا بنفش و مادون قرمز و ...) برای تشخیص اصالت یا جعلیت اسناد استفاده می‌شود، ۲- روش شیمیایی که از آن برای ظاهر کردن نوشته‌های محو یا پاک شده استفاده می‌شود، ۳- روش‌های مقایسه‌ای که در آن با تشخیص عادت‌های تحریری و نگارشی منحصر به فرد اشخاص و مقایسه آنها با اسناد و نوشتجات مورد نظر می‌توان انتساب یا عدم انتساب نوشته و سند به شخص مورد نظر و هم چنین اصالت یا جعلیت نوشته و سند مزبور را تعیین نمود (پاد، ۱۳۸۲).

گاهی اوقات نیز پس از تنظیم سند به اعداد، حروف، کلمات یا سطور آن چیزی اضافه می‌شود. اختلاف دستخط، اختلاف جنس جوهر و یا مرکب، اختلاف رنگ جوهر یا مرکب، اختلاف آثار فشار قلم در قسمت‌های مشکوک به الحاق با سایر قسمت‌های سند و همچنین تراکم و فشردگی غیرمتعارف نوشته‌ها در بعضی از سطور خصوصاً سطور آخر، دور زدن نوشته در سطور آخر جهت احتراز از تلاقی نوشته با امضاء، وجود آثار به کار بردن مواد پاک کننده شیمیایی در متن سند و بالاخره وجود نقطه‌های ریز سفید روی نوشته‌های اصلی در محل تاشدگی و عدم وجود این قبیل نقطه‌ها در محل تاشدگی روی نوشته‌هایی که مشکوک به الحاق هستند همگی مویده الحاق می‌باشند (پاد، ۱۳۸۲).

تئوری‌های مطرح شده در زمینه تقلب (نظیر مثلث^۷، لوزی و پنتاگون تقلب، مثلث عمل تقلب، نظریه دستکاری اطلاعات^۸، نظریه فریب بین فردی^۹، نظریه نشت^{۱۰}) هم می‌توانند در تبیین دقیق‌تر موضوع تقلب نقش بسزایی داشته باشند. برای نمونه، نظریه نشت به بیان و توصیف نشانه‌های رفتارهای غیر عمد می‌پردازد که فریب دهنده بطور کامل نمی‌تواند با رفتارهایی که بایستی به نمایش بگذارد، همسو باشد، لذا، نشانه‌های غیر عمد در رفتار فرد متقلب بروز می‌کند (هامفری و همکاران، ۲۰۱۰). نظریه نشت در مورد تهیه اسناد و مدارک متقلبان نیز مصداق دارد به این ترتیب که شخص متقلب هر چقدر هم زرنگ و باهوش باشد ولی باز هم طبق نظریه نشت بطور کامل نمی‌تواند مدارک متقلبان را بی نقص تهیه کند. به هر حال خواسته یا ناخواسته ردپایی از خود باقی می‌گذارد که تحقیق حاضر هم به دنبال یافتن همین ردپاها در مشخصات ظاهری اسناد و مدارک مشکوک به تقلب است.

پیشینه پژوهش

از اولین پژوهش‌های صورت گرفته خارجی مرتبط با تحقیق حاضر می‌توان به پژوهش اینینگ و همکاران (۱۹۹۷) با عنوان بررسی تأثیر استفاده از چک لیست راهنما در ارزیابی خطر تقلب در حسابرسی، اشاره کرد. ایشان به بررسی این موضوع پرداختند که چگونه استفاده از چک لیست راهنما، عملکرد حسابرس را در ارزیابی تقلب تحت تأثیر قرار می‌دهد. نتایج پژوهش ایشان، نشان داد چک لیست‌های راهنما می‌تواند تصمیم‌گیری را بهبود بخشد و در ارزیابی خطر تقلب مدیریت مفید واقع شود. **هراواتیب (۲۰۱۵)** در پژوهشی با عنوان «استفاده از الگوی بنیش و داده کاوی برای تشخیص تقلب مالی» به تجزیه و تحلیل توانایی الگوی بنیش در کشف تقلب پرداخت. بطور کلی نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که الگوی بنیش قادر به تشخیص تقلب است.

لی و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی با موضوع «کشف تقلب حسابداری در شرکت‌های عمومی بازرگانی ایالات متحده با رویکرد یادگیری ماشین» پرداختند. نتایج پژوهش ایشان نشان داد رویکرد مطالعات تجربی و فنون یادگیری

خطی و غیر خطی عملکرد بهتری در کشف تقلب دارد. **یوگوچو کوو و همکاران (۲۰۱۵)** پژوهشی با عنوان «ارزیابی خطر تقلب در گزارش‌های مالی منتشر شده نیجریه طبق استانداردهای بین‌المللی حسابداری و اصول پذیرفته شده حسابداری (GAAP): یک برنامه مقایسه‌ای از الگوهای بنیش» انجام داده‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد، متغیرهای الگوی پنج فاکتور ۱۹۹۷ بنیش به نظر می‌رسد در مقایسه با الگوی هشت فاکتور، بیشتر در پیش‌بینی خطرات واقعی موجود و جلوگیری از خطای نوع دوم در بین کاربران این دو الگو مؤثر است.

یالستیواتی و همکاران (۲۰۱۹) به بررسی و تحلیل دلایل گزارشگری مالی متقلبانه با استفاده از الگوی الماس تقلب پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که فرصت و توجیه که در الماس تقلب هستند، بیشترین تأثیر را در گزارشگری مالی متقلبانه دارند، در حالی که فشار و قابلیت (توانایی) تأثیری در آن ندارد. **حاکمی و همکاران، (۲۰۲۰)** به بررسی میزان شکاف تشخیص تقلب توسط حسابرس در شرکت‌های شورای همکاری خلیج فارس (GCC) از طریق مقایسه نتایج بدست آمده از الگوهای تشخیص تقلب (یعنی نمره M بنیش^۱، نمره F دیچو^۲ و نمره Z آلتمن) و اظهار نظر حرفه‌ای حسابرس پرداختند. دلیل انجام تحقیق ایشان هم آن بوده که اندیشمندان پیشین اظهار داشته‌اند الگوهای مالی اندازه‌گیری دقیقی برای کشف تقلب دارند و نیز اکثر موارد کلاهبرداری در منطقه به طور تصادفی آشکار شده است که نشان دهنده نقش نامعلوم حسابرس داخلی و خارجی در این خصوص است. نتایج پژوهش ایشان نشان می‌دهد میزان موفقیت در کشف تقلب در صورتهای مالی با استفاده از الگوی دیچو بسیار بیشتر از الگوهای بنیش و در نهایت الگوی آلتمن است.

اما در داخل کشور، سوی پژوهش‌هایی که به موضوع خطر تقلب در حسابرسی پرداخته‌اند (نظیر **بولو و همکاران، (۱۳۹۹)** از همه پژوهش‌ها مرتبط‌تر با پژوهش حاضر که به مبحث تقلب در اسناد (البته بصورت عمومی) پرداخت شده است دو پژوهش ذیل را می‌توان برشمرد:

شاکری و سراجی (۱۳۹۲) با پژوهش در حوزه حقوق تحت عنوان «تقلب در جعل» به این نتایج رسیدند که عناصر تقلب در جعل اسناد عبارتند از: استناد، برخلاف حقیقت، انتساب به غیر، قابلیت فریب و اضرار. بالحاظ «قصد تقلب» در ماده ۵۲۳ قانون مجازات اسلامی این جرم، مقید به نتیجه نیست ولی وجود و احراز قصد خاص ضرر و قابلیت وقوع آن، لازم است. موضوع تقلب در جعل پیام سند فی نفسه جعل نیست مگر این که مثبت یا منکر حق یا تکلیفی باشد. جعل دست‌کاری برخلاف حقیقت و فریبنده ظاهر و مفاد مدرکی است که دارای سندیت باشد. لذا کسر یا گذاردن یک حرف، کلمه یا امضا روی کارت‌های الکترونیکی به منظور استفاده، جعل نیست مگر آن زمان که مورد استفاده واقع شوند.

حمیدزاده اربابی و دیانتی (۱۳۹۲) به پژوهشی با عنوان «شیوه‌های نوین پیشگیری از جعل اسناد» پرداختند. جامعه آماری این تحقیق، ۴۱ نفر از افراد متخصص در زمینه جعل اسناد و تولید اسناد امنیتی خبره می‌باشد که با پرسشنامه از آنان نظر سنجی شد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد، در ارتباط با ساخت اسناد با ارزش، فاکتورهای چهارگانه اصلی (کاغذ، طراحی، چاپ و موارد الصاق شونده) به شرح ذیل در پیشگیری از جعل اسناد مؤثر می‌باشد: ۱. عوامل مربوط به کاغذ: استفاده از کاغذهای امنیتی که دارای خواصی مانند عدم تالو در مقابل نور ماورای بنفش، واترمارک،

حساسیت شیمیایی، نوارهای امنیتی، الیاف فلوئورسنس و دانه‌های رنگی موجود و ... می‌باشد، ۲- عوامل مربوط به طراحی: بکارگیری الگوهای مختلف امنیتی متناسب با نوع سند امنیتی، ۳- عوامل مربوط به چاپ: استفاده از تکنیک‌های چاپ‌های امنیتی اینتالیو، لتر پرس، چاپ میکرو، چاپ رنگین‌کمانی و استفاده از مرکب‌های مختلف امنیتی متناسب با نوع این چاپ‌ها در تولید اسناد امنیتی و ۴- عوامل مربوط به موارد الصاق شونده: هولوگرام، لامینیت، بارکد، چیب یا تراشه.

پژوهشی که مشخص کند اسناد و مدارک فیزیکی مشکوک به تقلب از نظر ظاهری چه تفاوتی با دیگر اسناد و مدارک دارند، در ایران و سایر کشورها تاکنون یافت نشد و لذا پژوهش حاضر از این حیث دارای نوآوری است. همچنین پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد استفاده از چک لیست‌های راهنما می‌تواند تصمیم‌گیری حساب‌برسان را بهبود بخشیده و در ارزیابی خطر تقلب مدیریت مفید واقع شود (اینینگ و همکاران، ۱۹۹۷). از این رو سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که مشخصات ظاهری اسناد و مدارک فیزیکی مشکوک به تقلب چیست و الگویی بصورت چک لیست، از این خصوصیات ارائه شود تا مبنایی برای حساب‌برسان و کارشناسان کشف تقلب قرار گیرد.

روش پژوهش

نوع مطالعه و روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف از نوع اکتشافی است. زیرا بدنبال کسب شناخت از خصوصیات ظاهری اسناد و مدارک مشکوک به تقلب می‌باشد. از لحاظ رویکرد، جزو پژوهش‌های کیفی از نوع پدیدارشناسی است. هدف پژوهش پدیدارشناسی درک ماهیت ذهنی تجربه زنده از دیدگاه کسانی است که آن را تجربه کرده‌اند (مرادی پردنجانی و صادقی، ۱۳۹۳). معمولاً کسانی که با روش پدیدارشناسی توصیفی، کار می‌کنند، از روش کلایزی^۳ (۱۹۷۸) و افرادی که از روش پدیدارشناسی تفسیری پیروی می‌کنند، از روش دیکلمن و همکاران بهره می‌برند. در این پژوهش، از هفت گام روش کلایزی به شرح ذیل، تا رسیدن به هدف استفاده شده است:

- مرحله اول: گردآوری و مطالعه مقدماتی اطلاعات (شامل ضبط کردن مصاحبه و یادداشت بردای میدانی، گوش دادن مکرر به بیانات مصاحبه، و مصاحبه کلمه به کلمه نوشته می‌شود و چند بار مطالعه می‌شود).
- مرحله دوم: مشخص کردن جملات مهم (کدگذاری) است که در آن زیر اطلاعات با معنی مرتبط خط کشیده می‌شود.
- مرحله سوم: استخراج مفاهیم فرموله است که در آن از هر عبارت یک مفهوم که بیانگر معنی و اساس تفکر فرد بود استخراج شود. البته برای اطمینان از ارتباط مفاهیم استخراجی با جملات مهم اولیه، بررسی‌های لازم صورت می‌گیرد.
- مرحله چهارم: کدگذاری و دسته‌بندی است. بدین ترتیب که مفاهیم کدگذاری می‌شوند و براساس تشابه مفاهیم دسته‌بندی موضوعی می‌شود.
- مرحله پنجم دسته‌بندی کلی تری نسبت به مرحله چهارم انجام می‌شود.
- مرحله ششم: ارائه توصیف جامع و شفاف از پدیده.
- مرحله هفتم: شناسایی ساختار و ماهیت اصلی پدیده مورد بررسی، با ارجاع به نمونه از درستی تفسیر خود از داده‌ها نیز

اطمینان می‌یابیم. به‌علاوه جهت استحکام پژوهش از دو اطمینان‌پذیری و باور‌پذیری استفاده می‌شود (امامی سیگارودی و همکاران، ۱۳۹۱).

جامعه و نمونه آماری

در این پژوهش، روش جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه و روش تحلیل داده‌ها، تحلیل محتوا می‌باشد. نمونه آماری این پژوهش ۱۹ نفر خبره از میان حساب‌رسان و کارشناسان رسمی قوه قضاییه و دادگستری، حساب‌رسان دیوان محاسبات هستند که به روش نمونه‌گیری غیراحتمالی گلوله‌برفی انتخاب شده‌اند. خصوصیات این خبرگان در جدول ۱ آورده شده است. مدت زمان مصاحبه با هر یک از ایشان بین ۲۰ دقیقه تا ۵ ساعت متغیر بوده است. در مصاحبه با نفر شانزدهم عملاً اشباع نظری حاصل شد؛ یعنی مفهوم جدیدی از مصاحبه با افراد ۱۷ و ۱۸ و ۱۹ حاصل نشد و ایشان همان مفاهیم مورد اشاره نفرات قبل را تکرار کردند.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی خبرگان این پژوهش

مسئولیت حرفه‌ای	تحصیلات	تعداد	جنسیت	سابقه
کارشناس رسمی پیشگیری از جعل قوه قضاییه، مدیرعامل موسسه خدمات مالی	لیسانس ریاضی، فوق لیسانس برنامه‌ریزی سیستم‌های اقتصادی، دکتری اقتصاد سلامت، دکتری مدیریت استراتژیک	۲۲	مرد	۵۱
عضو هیات مدیره موسسه حسابرسی و مدیر ارشد حسابرسی، حسابدار رسمی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران، کارشناس رسمی قوه قضاییه، حسابدار مستقل انجمن حسابداران خبره	لیسانس و فوق لیسانس حسابداری	۲۸	مرد	۵۰
حسابدار رسمی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران، کارشناس رسمی دادگستری، مسئول کنترل کیفیت موسسه حسابرسی.	لیسانس و فوق لیسانس حسابداری	۲۸	مرد	۵۸
مدیر بود خدمات مالی موسسه حسابرسی. برای مدت سه سال عضو شورای عالی انجمن حسابداران خبره ایران. عضو و دبیر کمیته تشخیص صلاحیت حسابداری مدیریت خبره و یکی از اعضا کمیته روابط عمومی امور بین الملل انجمن حسابداران خبره. سوابق مسئولیت اجرایی در حوزه مدیریت مالی، معاونت مالی اداری، عضویت هیات مدیره و مدیر عاملی، فعالیت کنونی در حوزه حسابرسی داخلی و حسابداری مدیریت.	لیسانس، فوق لیسانس و دکتری حسابداری	۲۰	مرد	۴۰
سرپرست ارشد حسابرسی.	لیسانس و فوق لیسانس حسابداری	۲۰	مرد	۴۳
عضو هیات مدیره موسسه حسابرسی و مدیر ارشد حسابرسی، کارشناس رسمی دادگستری، عضو انجمن حسابداری اروپا، دانشجوی دوره ACCA انگلستان، عضو انجمن حساب‌رسان داخلی ایران و انجمن حسابداری ایران، حسابدار مستقل انجمن حسابداران خبره. ۱۸ سال سابقه تدریس در دانشگاه	لیسانس و فوق لیسانس حسابداری، دکتری مدیریت کسب و کار با گرایش حسابداری	۳۰	مرد	۵۲
مدیرعامل موسسه حقوقی	لیسانس و فوق لیسانس حقوق تجارت	۲۰	مرد	۴۰
حسابدار رسمی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران، عضو هیات مدیره موسسه حسابرسی	لیسانس، فوق لیسانس و دکتری حسابداری	۱۳	مرد	۳۴
حسابدار رسمی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران	لیسانس، فوق لیسانس حسابداری	۲۶	مرد	

مسئولیت حرفه‌ای	تحصیلات	سابقه کار	ر.ز.	تاریخ تولد	کد شخص
حسابدار رسمی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران، عضو شورای عالی جامعه حسابداران رسمی ایران. مدرس دانشگاه، کارشناس رسمی، بازرس تقلب	لیسانس، فوق لیسانس و دکتری حسابداری، فوق لیسانس دی بی ای از تهران و فرانسه	۲۸	۴۷	مرد	۱۰
کارشناس رسمی و مدرس دانشگاه	دکتری حسابداری	۲۵	۴۵	مرد	۱۱
حسابدار رسمی، عضو شورای عالی جامعه حسابداران رسمی، مدیرعامل موسسه حسابرسی	لیسانس، فوق لیسانس و دکتری حسابداری	۳۰	۶۲	مرد	۱۲
مدیر مالی و بازرگانی	کارشناس ارشد مدیریت مالی	۲۱	۴۵	مرد	۱۳
عضو جامعه حسابداران رسمی، عضو هیات علمی دانشگاه، کارشناس رسمی رشته حسابداری قوه قضاییه. عضو انجمن حسابداری مدیریت خبره، عضو انجمن حسابداران خبره ایران، عضو انجمن حسابرسان داخلی، مدیر آموزش موسسه حسابرسی	لیسانس و فوق لیسانس و دکتری حسابداری.	۱۸	۴۱	مرد	۱۴
مدرس دانشگاه، ممیز مالیاتی، مدیر مالی شرکت‌ها، ممیز مالیاتی، معاون اسبق سازمان امور مالیاتی کشور، حسابرس سازمان حسابرسی و مستشار دیوان محاسبات و کارشناس رسمی	لیسانس و فوق لیسانس و دکتری حسابداری.	۳۴	۵۷	مرد	۱۵
کارشناس خبره مالی دادگستری رشته مالی، معاونت اداری مالی، مدیر حسابرسی داخلی و مشاوره مالی، خدمات حسابرسی	دانشجوی دکتری حسابداری	۳۳	۵۴	مرد	۱۶
مدیرعامل موسسه خدمات مالی، مدیر مالی و مشاور	لیسانس حسابداری	۲۶	۴۸	زن	۱۷
عضو جامعه حسابداران رسمی ایران	فوق لیسانس حسابداری	۱۳	۳۷	مرد	۱۸
عضو جامعه حسابداران رسمی ایران	لیسانس و فوق لیسانس حسابداری	۱۰	۳۵	مرد	۱۹

یافته‌های پژوهش

پس از اتمام هر مصاحبه‌ها، مکالمات بصورت کلمه به کلمه تایپ شد تا مطلبی از ذهن محقق دور نماند. سپس داده‌های متنی بارها خوانده شد وزیر مطالبی که حاوی مفاهیم و نکته مربوط به سؤالات پژوهش بود خط کشیده شد (کدگذاری). سپس با مقایسه کدها، چند کد که اشاره به یک جنبه مشترک از پدیده مورد بررسی را دارند، به عنوان یک «مفهوم» در نظر گرفته می‌شوند (کدگذاری باز). در این پژوهش، مفاهیم در واقع تک تک مشخصات اسناد و مدارک مشکوک به تقلب هستند. آنگاه مقوله‌هایی که از فرآیند کدگذاری باز حاصل شده‌اند، متناسب سنجیتی که با یکدیگر دارند دسته‌بندی شده و یک «مقوله» را شکل می‌دهند. مشخصات اسناد و مدارک مشکوک به تقلب (مفاهیم) در این پژوهش در قالب ۳ مقوله ذیل دسته‌بندی شده‌اند:

- مقوله اول: اسناد تقریباً بی نقص اما با ظاهری ناسازگار نسبت به سایر اسناد و مدارک مشابه در همان محدوده زمانی (اسناد و مدارک تقریباً بی نقص، در عمل کاملاً عاری از تقلب نیستند. زیرا فرد متقلب همواره تلاش دارد تا عمل متقلبان خود را در لوای اسناد و مدارک پنهان نماید. از این رو به احتمال زیاد اقدام به کامل نمودن مدارک بیش از میزان مورد نیاز و امضاهای اضافه خارج از چرخه عملیاتی می‌کند. اسناد و مدارکی که گرچه بی نقص بنظر می‌رسد ولی از نظر شکل ظاهری متفاوت از سایر اسناد و مدارک مشابه در همان محدوده تاریخی

هستند و در زمره مقوله اول قرار می گیرند)

- مقوله دوم: اسناد ناقص، مخدوش، مبهم
- مقوله سوم: اسناد متناقض با سایر اطلاعات

شکل ۲. الگوی شناسایی اسناد و مدارک فیزیکی مشکوک به تقلب براساس مشخصات ظاهریشان

اسناد و مدارک تقریباً بی نقص اما با ظاهری ناسازگار نسبت به سایر اسناد و مدارک مشابه در همان محدوده زمانی
<p>۱- رنگ کاغذ، ۲- وزن کاغذ، ۳- برش کاغذ، ۴- رنگ جوهر، ۵- نگارش و دستور زبان، ۶- فونت نوشتار روی سند، ۷- شماره گذاری مکاتبات، ۸- کادربندی، ۹- رنگ ترام، ۱۰- جدید و دست نخورده بودن اسناد متقلبان، ۱۱- عدم همخوانی ابعاد چک با چکهای واقعی بانک، ۱۲- عدم انطباق حجم مدارک با اندازه پاکت بسته بندی اسناد مناقصه، ۱۳- متفاوت بودن لوگو و سربرگ اسناد یا آرم بانک با حالت واقعی، ۱۴- دون دون بودن دور برخی اطلاعات فاکتور، ۱۵- چند سیلابی بودن نام فروشندگان و موضوعات مختلف فعالیت بی ربط به هم، ۱۶- شفافیت و براقیت رنگ نسخ و متن صورتحساب و سایر مدارک، ۱۷- اختلاط و تفاوت رنگ های صورتحساب های جعل شده نسبت به نمونه واقعی، ۱۸- جلوه طبیعی نداشتن شکل ظاهری و محتوایی اسناد، ۱۹- ضرب مهر روی امضا، ۲۰- آثار شکافتن سند و اضافه کردن یک سند لابلای مدارک و تفاوت جای سوزن منگنه، ۲۱- انطباق کامل امضا جعلی با اصل امضا و نفی رابطه تطابق، ۲۲- مشابه بودن نام فروشندگان در فاکتورهای جعلی با برندهای مطرح خارج، ۲۳- امضای زائد خارج از روال، ۲۴- تشابه دستخط مدارک برون سازمانی با دستخط پرسنل درون سازمان، ۲۵- تغییر دستخط در نقاطی از یک تصویر سند، ۲۶- استفاده از نمراتور دستی یا چاپ لیزری در صدور سریال فاکتورهای صوری و کج شدن شماره سریال، ۲۷- تغییر رنگ زمینه در نقاطی از تصویر مدرک، ۲۸- روند بودن اعداد صورت وضعیتها، ۲۹- صدور چندین فقره فاکتور از یک فروشگاه با دستخط های متفاوت، ۳۰- صدور چندین فقره فاکتور از فروشگاه های مختلف برای اقلام مشابه در یک روز، ۳۱- منقطع شدن خط ممتد زیر متن ذینفع تصویر چک، ۳۲- دست نویس بودن چک با ارقام بالای ۲۰ میلیارد ریال، ۳۳- عدم امتداد مهر سند روی عکس الصاق شده بدلیل تعویض عکس، ۳۴- مشابه بودن و یک شکل بودن فاکتورهای تأمین کنندگان مختلف، ۳۵- قسمت عمده خرید کالای غیر انحصاری از یک تأمین کننده، ۳۶- متمم های پیاپی و افزایش نجومی مبلغ اولیه قرارداد، ۳۷- درج تاریخ اسناد در ایام تعطیل و یا اوقات غیر عادی، ۳۸- سند اصلاحی متعدد و گمراه کننده، ۳۹- اسناد غیر متعارف و خارج از روال (از نظر ماهیت)، ۴۰- حجم زیاد و غیر عادی مستندات، ۴۱- شماره سریال متوالی فاکتور خرید از فروشندگان مختلف، ۴۲- شماره سریال متوالی از یک فروشنده در مقاطع مختلف سال، ۴۳- گردش حساب جاری شرکا (با ثبت های غیر مجاز وصول مطالبات، تسویه بدهی ها و انجام هزینه ها)، ۴۴- گردش حساب صندوق بدون توجه منطق، ۴۵- راکد بودن مانده حساب های مشتریان، ۴۶- استاندارد نبودن مدارک مثبت، ۴۷- عدم وجود خط تالی اسناد مناقصه با توجه به سایز کاغذ اسناد و پاکت بسته بندی، ۴۸- مهور نمودن مهر خریدار در صورتحساب های فروش خارج از روال شرکت، ۴۹- آثار پانچ مدارک بیش از تعداد معمول.</p>
مشخصات ظاهری اسناد مشکوک به تقلب
<p>۱- عدم درج کد رهگیری مباحثه نامه، ۲- فاکتور متفرقه و غیر رسمی، ۳- تغییر شکل کلی ونحوه ارائه مدارک و توجه نقصان مدارک با تنظیم صورتحسابات هیات مدیره، ۴- نقصان مدارک پیوست، ۵- فقدان کلیه اسناد و مدارک مربوط، ۶- فقدان تأییدیه مسئول فنی کالای وارداتی، ۷- استناد به کپی بجای اصل سند، ۸- نقص امضا مدرک، ۹- عدم ضرب مهر در صورتحساب، ۱۰- عدم پرفراژ فیش بانکی، ۱۱- عدم درج قرارداد در سربرگ شرکت، ۱۲- مخدوش و ناخوانا بودن مهر، ۱۳- اسناد مبهم، غیر شفاف و نامربوط، ۱۴- عدم درج سامانه اینترنتی شرکت طرف معامله مذکور در مدارک، ۱۵- عدم انطباق و ردیابی تیپ بارنامه ها در سامانه حمل و نقل، ۱۶- عدم قابلیت ردیابی کالا و مطابقت نرخ آن در سامانه های نظارتی واردات، ۱۷- ناقص بودن اطلاعات صورتحسابها (نوع شرکت، شناسه ملی، کد اقتصادی شماره تلفن، آدرس، تاریخ)، ۱۸- عدم درج شماره حساب بانکی بین المللی و سایر اطلاعات فروشنده در صورتحساب فروش، ۱۹- ناقص بودن اطلاعات قبض انبار و سایر مدارک شامل شماره بسته بندی و... ۲۰- عدم الصاق هولوگرام در برگ سبز گمرکی، ۲۱- عدم پاسخ تأییدیه حسابرسی، ۲۲- فقدان شماره سریال مدارک، ۲۳- مخدوش بودن اسناد، ۲۴- نداشتن هیچ نوع تجارت و محصولی در شرکت، ۲۵- عدم ارائه و دسترسی به برخی مدارک بدیهی و اولیه (مثل دفتر اندیکاتور)، ۲۶- پارگی و برش قسمتی از یک مدرک به منظور پنهان کاری، ۲۷- عدم حضور امضا کنندگان در ایران در زمان تنظیم صورتحسابات و قراردادهای درج اسامی آنها در مدارک مذکور، ۲۸- عدم انطباق و سازگاری مشخصات سربرگ با محتوای نامه ها، ۲۹- تغییر اسامی دبیر و منشی جلسات هیات مدیره در برخی صورتحسابات آن</p>

نسبت به برخی دیگر، ۳۰- پاسخ تأییدیه زودتر از موعد مورد انتظار، ۳۱- عدم انطباق تأییدیه با دفاتر، ۳۲- عدم انطباق جمع گردش صورتحساب بانک یا جمع گردش حساب بانک در دفاتر، ۳۳- عدم انطباق اطلاعات هویتی طرف تجاری مندرج در فاکتور با سامانه اداره ثبت، ۳۴- وجود تناقض اطلاعاتی در یک مدرک، ۳۵- وجود تناقض اطلاعاتی یک مدرک در مقایسه با مدارک دیگر، ۳۶- عدم مطابقت مکان جغرافیایی صدور صورتحساب و گواهی مبدأ در خریدهای خارجی، ۳۷- فاصله تاریخی بسیار طولانی بین تاریخ اسناد و مدارک با تاریخ ثبت سیستم حسابداری (تاخیر ثبت)، ۳۸- قدیمی بودن مدارک هزینه‌ای که اخیراً ثبت حسابداری آنها در سیستم انجام شده است، ۳۹- فاصله زمانی غیرعادی پیش پرداخت و فاکتور، ۴۰- عدم انطباق شماره و سایر اطلاعات برگ سبز در سامانه گمرک.

مشخصات ظاهری اسناد مشکوک به تقلب

۱- تکرار اقلام باز صورت مغایرت بانکی در دوره‌های متوالی، ۲- تاریخ پرداخت قبل از تاریخ تنظیم قرارداد، ۳- عدم مطابقت شماره حساب گیرنده وجه با نام گیرنده وجه ساتنا شده، ۴- عدم انطباق تاریخ قرارداد با دفتر اندیکاتور، ۵- عدم تناسب فعالیت مندرج در صورتحساب‌ها با موضوع فعالیت مندرج در اساسنامه، ۶- عدم رعایت تقدم و تاخر سریال چک با زمان ثبت و فاصله ثبت نسبتاً طولانی، ۷- عدم انطباق امضا و مهر با نمونه اصلی، ۸- شماره ثبتی یکسان برای اشخاص حقوقی مختلف در کشورهای مختلف مندرج در پروفرما، ۹- درج آدرس و کد اقتصادی غیر واقعی در صورتحساب.

برای اطمینان از اعتبار یافته‌های پژوهش در وهله اول از روش مثلث‌سازی کثرت‌گرایی استفاده شده است. بدین ترتیب که یکبار دیگر متن مصاحبه‌ها در اختیار دو استاد قرار گرفت و ایشان نیز به کدگذاری و استخراج مفاهیم و مقوله‌ها پرداختند که نتایج کار ایشان، منطبق با کدگذاری‌ها و مفاهیم و مقوله‌های این پژوهش بود. همچنین از روش کنترل اعضا نیز برای سنجش کیفیت یافته‌های این پژوهش استفاده شده است. بدین ترتیب که خروجی‌های پژوهش در اختیار یکی از خبرگان مصاحبه شونده قرار گرفت و ایشان نیز یافته‌های پژوهش را مورد تأیید قرار دادند.

بحث و نتیجه‌گیری

تقلب حاصل یک دستکاری در چارچوب فرآیندهای سازمان به قصد سوءاستفاده می‌باشد بطوریکه شخص متقلب یا متقلبین کنترل‌های داخلی سازمان را بهم می‌ریزند و فرآیندهای سازمان دستخوش تغییر می‌شود. کشف تقلب هم در سطح صورت‌های مالی و آنالیز نسبت‌های مالی و هم در سطح اسناد و مدارک حسابداری می‌تواند صورت گیرد. لذا، همانطور که در بحث تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی، داده‌های ۵ سال صورت مالی مورد بررسی و آنالیز قرار می‌گیرد و روال معمول مورد بررسی قرار می‌گیرد و هر گونه تغییر مهم نسبت‌های مالی نسبت به سال قبل تردید برانگیز است (بنیش و همکاران، ۱۹۹۹). در بحث اسناد و مدارک نیز هر گونه تغییری نسبت به سایر اسناد و مدارک مشابه بایستی بررسی شود. لذا، زمانی حسابرس می‌تواند به نتیجه قطعی برسد که همه این تغییرات را مثل یک پازل در کنار هم قرار دهد (از مرحله تحلیل صورت مالی تا بررسی اسناد و مدارک) زیرا هیچکدام از این دو به تنهایی نمی‌تواند اثربخش باشد. درخصوص پرچم‌های قرمز آشکار شده در تجزیه و تحلیل اقلام صورتهای مالی برای کشف تقلب کتب بسیاری نوشته شده و تحقیقات زیادی صورت گرفته است اما بررسی‌ها نشان می‌دهد در سطح اسناد و مدارک در رشته حسابداری تاکنون تحقیقی صورت نگرفته است و تحقیق حاضر جزو اولین تحقیقات در این خصوص است. مطابق یافته‌های تحقیق حاضر، در مواردی که تقلب در اسناد و مدارک صورت گرفته است یکی از حالات ذیل برای متقلبان متصور است:

- ۱- فرد متقلب یا متقلبین یا ممکن است بسته به شرایط سعی کنند همه چیز را بقدری خوب مستندسازی نمایند که کسی در صحت انجام فرآیند شک نکند و اقدام به تلاش جهت نمایش شفاف مدارک و مستندات نمایند که در این حالت اسناد و مدارک کامل است ولی از آنجا که مدارک در فرآیند طبیعی خود تولید نشده از نظر ظاهری با سایر اسناد و مدارک مشابه در همان محدوده تاریخی متفاوت است. این تفاوت یا ناشی از محدودیت های تولید اسناد و مدارک متقلبان است که فرد متقلب با آن روبروست یا ناشی از عدم دقت در تولید آن. به عنوان نمونه ممکن است تاریخ درج شده در اسناد و مدارک متقلبان در اوقات غیرعادی متناسب با اوقات کاری سازمان مربوطه باشد یا از کانال امضاکنندگان غیرمرتبط عبور نماید یا تعداد افراد در تولید اسناد و مدارک متقلبان محدودتر از تعداد افراد درگیر در حالت عادی باشد بطوری که حتی ممکن است بجای چند نفر تنها یک نفر راسا اسناد و مدارک را تولید نماید. او علی‌رغم اینکه سعی می‌کند تمام امضاها را بطور ماهرانه‌ای جعل نماید. آنقدر غرق جعل امضا و زدن امضا مشابه اصلی می‌شود که فراموش می‌کند رنگ خودکار خود را گاهی تغییر دهد تا اسناد و مدارک طبیعی‌تر بنظر بیاید. گرچه او سعی کرده مدارک را بی‌نقص نشان دهد اما چندان هم در این کار موفق نیست چرا که ظاهر اسناد طوریت که گویی یک نفر قلم را بدست گرفته و همه اسناد را تنظیم کرده و با همان قلم، کلیه امضاها را مجازاً جعل نموده است. به هر حال پی بردن به چنین مواردی هوش و تخصص بالایی نمی‌خواهد چرا که اولاً اسناد و مدارک غیررسمی توسط جاعلان حرفه‌ای تنظیم نمی‌شود تا فرد بررسی‌کننده را در کشف آن دچار چالش بزرگی نماید. لذا، همانطور که عدم استقرار کنترل‌های داخلی کارا و اثربخش راه را برای تقلب باز می‌کند عدم هماهنگی بین متقلبین و محدودیت در تفکیک وظایف فرد یا تیم متقلب نیز با شدت بیشتر و ملموس‌تری می‌تواند منجر به کشف تقلب شود. چرا که اغلب مستندسازی تقلبها با رخداد یک یا چند خطا همراه است و یا متقلبین در ارتکاب تقلب همواره با محدودیت روبرو هستند. این محدودیت خود مقدمه‌ای بر خطاهای بیشتر می‌شود و فرد متقلب نمی‌تواند بنحو صددرصد مطلوب آن را سازماندهی نماید. در این پژوهش ۴۹ مشخصه مربوط به اسناد و مدارک تقریباً بی‌نقص اما با ظاهری ناسازگار نسبت به سایر اسناد و مدارک مشابه در همان محدوده تاریخی ارائه شد.
- ۲- برخی متقلبین هم طبق نظریه فریب بین فردی و اصل اول، سوم و چهارم نظریه دستکاری اطلاعات مرتبط با کمیت و ابهام اطلاعات ترجیح می‌دهند بجای تلاش برای مستندسازی کامل و تقریباً بی‌نقص، از مسئولیت خود بکاهند و اطلاعات زیادی به استفاده‌کنندگان ندهند و با پنهان‌کاری و فریب و حيله، بر تقلب خود سرپوش گذارند. این گونه مدارک، یا از نظر مهر و امضا، تاریخ، آدرس و هر گونه اطلاعات محتوایی ناقصند و یا مخدوش و مبهم هستند. به عنوان نمونه فرد متقلب بجای جعل مهر سعی می‌کند با تکان دادن دست هنگام ضرب مهر و مخدوش نمودن آن، عدم انطباق مهر را با نمونه اصلی پنهان نماید و یا متقلبین با علم بر ناقص بودن اسناد و مدارک در ارائه آن به نهادهای ناظر تعلل می‌ورزند و در صورت پافشاری نهادهای ناظر، آن را همراه با حجم انبوهی از مدارک بی‌ربط بهم ارائه و سعی در سردرگمی و گیج نمودن آنها دارند. در این پژوهش ۴۰ مشخصه برای اسناد و مدارک ناقص، مخدوش و مبهم ارائه شد.

۳- گروهی از متقلبان (براساس اصل دوم نظریه دستکاری اطلاعات مرتبط با کیفیت اطلاعات) در تقابل ناشی از محدودیت و یا عدم دقت در تولید اطلاعات فرار گرفته و محتوای اطلاعاتی اسناد و مدارک متقلبانه آنها با سایر منابع اطلاعاتی همخوانی نخواهد داشت. بعنوان نمونه عدم همخوانی اطلاعات مندرج در برگ سبز و بارنامه با سامانه‌های گمرک و حمل و نقل. در این پژوهش ۹ مشخصه نیز برای اسناد و مدارک متناقض با سایر اطلاعات ارائه شد.

یافته‌های پژوهش حاضر به نوعی همراستا و مکمل یافته‌های پژوهش‌های پیشین در حوزه تقلب در گزارشگری مالی (نظیر حاکمی و همکاران، ۲۰۲۰؛ نایس چویتس و همکاران، ۲۰۰۰؛ اعتمادی و زلقی، ۱۳۹۲؛ فیضی زاده، ۱۳۹۹؛ سجادی و کاظمی (۱۳۹۵)؛ خواجهی و ابراهیمی، ۱۳۹۶؛ ابراهیمیان و همکاران، ۱۳۹۹؛ بهرامی و همکاران، ۱۳۹۹) است. البته همانطور که قبلاً نیز اشاره شد کلیه تحقیقات صورت گرفته و کتب نگاشته شده در زمینه کشف تقلب در حوزه حسابداری و حسابرسی، تمرکزشان روی اقلام صورت‌های مالی بوده است و منبعی که به صورت مجزا به مشخصات ظاهری اسناد مشکوک به تقلب پرداخته باشد، یافت نشد. لذا، پژوهش حاضر در واقع تکمیل کننده مبحث بررسی احتمال تقلب توسط سایر شواهد و قرائن (ظاهر اسناد و مدارک) در کنار اقلام صورتهای مالی است. لذا، یافته‌های این پژوهش می‌تواند در فرآیند کشف تقلب و نیز ارزیابی ریسک حسابرسی، مفید باشد.

به جامعه حسابرسان و کارشناسان رسمی و سایر دست اندرکاران در حوزه مالی پیشنهاد می‌شود مشخصات ظاهری اسناد و مدارک مشکوک به تقلب که در این پژوهش ارائه گردید بصورت چک لیست استخراج و در انجام حسابرسی‌های ویژه، مالی و ... مورد استفاده قرار دهند. همچنین از آنجا که شناسایی برخی از اسناد و مدارک مشکوک به تقلب کار چندان پیچیده‌ای نیست که نیاز به تخصص زیادی داشته باشد زیرا بسیاری از این مدارک بصورت رسمی نمی‌باشد و مدارک مالی است که در داخل خود سازمان تهیه می‌شود و نه توسط افراد حرفه‌ای در جعل و دستکاری مدارک. لذا، پیشنهاد می‌شود نهادهای ناظر بجای کاهش مسئولیت خود در این خصوص و خالی کردن فضا برای افراد سودجو، به بررسی اصالت و اعتبار اسناد و مدارک هم قدری بیشتر بها بدهند. پرداختن به اصالت و اعتبار اسناد و مدارک از نظر ظاهری در فرآیند حسابرسی می‌تواند در افزایش تردید حرفه‌ای حسابرسان، همچنین پیشگیری از تقلب، نقش بسزایی داشته باشد. همچنین پیشنهاد می‌شود سازمان حسابرسی، یک استاندارد حسابرسی مرتبط با چگونگی ارزیابی شواهد تدوین نماید و دوره‌های آموزشی مرتبط با چگونگی ارزیابی شواهد حسابرسی در برنامه آموزش مستمر حسابرسان گنجانده شود.

از سوی دیگر برای سهولت اعتبارسنجی اسناد و مدارک لازم است یک سیستم‌های یکپارچه و جامع اطلاعاتی بهم پیوسته مرتبط با گمرک، سازمان امور مالیاتی، بانک‌ها، حمل و نقل، اداره ثبت اسناد، بیمه‌ها، سازمان بورس و بخش‌های قضایی تشکیل شود.

این تحقیق یک تحقیق کیفی است که نتایجش بسیار متکی به نظرات مجموعه خبرگان مشارکت کرده در آن می‌باشد، لذا، یکی از محدودیتهای این تحقیق آن است که در آن خبرگان سایر کشورها شرکت نداشته‌اند، لذا، در تعمیم یافته‌های این تحقیق در محیط سایر کشورها باید جانب احتیاط را رعایت کرد.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از تمامی عزیزانی که با بذل وقت گرانبهای خود و شرکت در مصاحبه‌ها، انجام این پژوهش را ممکن ساختند، کمال تشکر و قدردانی را داریم.

یادداشت‌ها

1. International Federation of Accountants (IFAC)	2. Eining
3. Association of Certified Fraud Examination (ACFE)	4. Yulistyawati
5. A computational model for financial reporting fraud detection	6. Glancy and Yadav
7. The Fraud Triangle	8. Information Manipulation Theory
9. Interpersonal Deception Theory	10. Leakage Theory
11. Beneish M	12. F Dechow
13. Colaizzi	

منابع

- ابراهیمی، بابک؛ جهانگیرزاده، جواد؛ کتابیان، حمید. (۱۳۹۴). شناسایی پارامترهای تأثیرگذار بر تقلب در حوزه مالی. *مجلس راهبرد*، ۲۳(۸۶)، ۱۷۴-۱۵۰.
- ابراهیمی، سید کاظم؛ بهرامی‌نسب، علی؛ باغبان، جواد. (۱۳۹۶). تأثیر کیفیت حسابرسی و رعایت حقوق سهامداران بر احتمال گزارشگری متقلبانه. *دانش حسابرسی*، ۱۷(۱)، ۱۴۹-۱۲۵.
- ابراهیمیان، محمدرضا، ایزدی‌نیا، ناصر؛ امیری، هادی. (۱۳۹۹). ارائه الگوی به منظور پیش بینی احتمال تقلب در صورت‌های مالی با استفاده از رگرسیون لجستیک. *دانش حسابرسی*، ۲۰(۷۹)، ۳۷۷-۳۴۸.
- اعتمادی، حسین؛ زلفی، حسن. (۱۳۹۲). کاربرد رگرسیون لجستیک در شناسایی گزارشگری مالی متقلبانه. *دانش حسابرسی*، ۱۳(۵۱)، ۱۶۳-۱۴۵.
- امامی سیگارودی، عبدالحسین؛ دهقان نیری، ناهید؛ رهنورد، زهرا؛ علینوری، سعید. (۱۳۹۱). روش شناسی تحقیق کیفی: پدیدارشناسی. *پرستاری و مامایی جامع‌نگر*، ۲۲(۶۸)، ۶۳-۵۶.
- امیری مقدم، معصومه (۱۳۹۲). به سوی تردید حرفه‌ای ارتقا یافته. *حسابرس*، ۹۲، ۹-۴.
- بولو، قاسم؛ اکبریان شورکایی، رضا. (۱۳۹۶). بررسی رابطه پدیده تماشاگری، قدرت شواهد و مسئولیت ادراک شده با احتمال گزارشگری مالی. *حسابداری ارزشی و رفتاری*، ۲(۳)، ۳۲-۱.
- بولو، قاسم؛ صادقی، پیمان. (۱۳۹۰). تأثیر ویژگی‌های اخلاقی فردی حسابرسان بر استفاده از راهنمای تصمیم در کشف تقلب مدیریت. *اخلاق در علوم و فن‌آوری*، ۱(۱۶)، ۸۳-۷۴.
- بولو، قاسم؛ برزیده، فرخ؛ الهیاری ابهری، حمید. (۱۳۹۹). الگویی برای ارزیابی خطر تقلب در حسابرسی صورت‌های مالی. *مجله دانش حسابداری*، ۱۱(۴)، ۴۵-۲۵.
- بنی‌مهد، بهمن؛ گل‌محمدی، آرش. (۱۳۹۶). بررسی رابطه میان جو اخلاقی و هشداردهی در مورد تقلب از طریق الگو گزارشگری اختیاری در حرفه حسابرسی ایران. *حسابداری ارزشی و رفتاری*، ۲(۳)، ۸۶-۶۱.
- بهرامی، آسو؛ نوروش، ایرج، راد؛ عباس، محمدی ملقرنی، عطاالله. (۱۳۹۹). پیش بینی کشف تقلب در صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۱۶(۶۵)، ۵۹-۳۵.
- پاد، ابراهیم (۱۳۸۲). *حقوق کیفری اختصاصی*، انتشارات رهام، تهران.
- پورحیدری، امید؛ بذرافشان، سعید. (۱۳۹۰). بررسی سودمندی استفاده از چک لیست راهنمای کشف تقلب در ارزیابی خطر تقلب مدیریت. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۱(۳)، ۸۶-۶۹.
- جهانشاد، آریتا؛ سرداری‌زاده، سپیده. (۱۳۹۳). رابطه معیار مالی (اختلاف رشد درآمد) و معیار غیر مالی (رشد تعداد کارکنان) با گزارشگری مالی متقلبانه. *پژوهش حسابداری*، ۱۳، ۱۹۸-۱۸۱.

- حمیدزاده اربابی، نجف؛ دیانتی، عبدالله. (۱۳۹۲). شیوه‌های نوین پیشگیری از جعل اسناد. *پژوهشی‌های اطلاعاتی و جنایی*، ۹(۱)، ۱۲۸-۱۰۹.
- خلیفه سلطانی، سید احمد؛ نائب حسینی، شیدا. (۱۳۹۴). سیاست تقسیم سود در شرکت‌های مشکوک به تقلب. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۳۷(۱)، ۵۶-۴۱.
- خواجوی، شکرالله؛ ابراهیمی، مهرداد. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر متغیرهای حسابرسی بر احتمال وقوع تقلب در صورت‌های مالی: شواهدی از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *دانش حسابرسی*، ۱۷(۶۸)، ۶۰-۴۱.
- خواجوی شکراله؛ ابراهیمی مهرداد. (۱۳۹۶). الگوسازی متغیرهای اثرگذار بر کشف تقلب در صورت‌های مالی با استفاده از تکنیک‌های داده کاوی. *حسابداری مالی*، ۹(۳۳)، ۵۰-۲۳.
- رضایی، فرزین؛ جعفری نیارکی، روح‌الله. (۱۳۹۴). رابطه بین اجتناب مالیاتی و تقلب در حسابداری شرکت‌ها. *پژوهشنامه مالیات*، ۲۶(۷۴)، ۱۳۲-۱۱۰.
- رهروی دستجردی، علیرضا؛ فروغی، داریوش؛ کیانی، غلامحسین. (۱۳۹۷). ارزیابی خطر تقلب مدیران با استفاده از روش داده کاوی. *مجله دانش حسابداری*، ۳۲(۱)، ۹۱-۱۱۴.
- زارع بهنمیری، محمد جواد؛ ملکیان کله‌بستی، اسفندیار. (۱۳۹۴). پیش‌بینی تقلب در صورت‌های مالی با استفاده از نسبت مالی (مطالعه موردی: شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق تهران). *چشم‌انداز مدیریت مالی*، ۱۲(۳)، ۸۰-۶۵.
- زارع بهنمیری، محمد جواد؛ ملکیان کله‌بستی، اسفندیار. (۱۳۹۵). رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر احتمال تقلب مالی با توجه به گزارش حسابرسی صورت‌های مالی. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۶(۱)، ۱۸-۱.
- ساریخانی، مهدی؛ ایزدی‌نیا، ناصر؛ دانی کریم‌زاده، سعید. (۱۳۹۷). بررسی عوامل مؤثر بر قصد گزارشگری تقلب با استفاده از مثلث تقلب و تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده از دیدگاه حسابداران. *حسابداری ارزشی و رفتاری*، ۳(۶)، ۱۳۱-۱۰۵.
- ساریخانی، مهدی؛ ایزدی‌نیا، ناصر؛ دانی کریم‌زاده، سعید. (۱۳۹۸). بررسی قصد گزارشگری تقلب با استفاده از تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده و نقش تعدیلگری شدت اخلاقی. *دانش حسابداری مالی*، ۶(۱)، ۱۰۵-۷۵.
- سجادی، سیدحسین؛ کاظمی، توحید. (۱۳۹۵). الگوی جامع گزارشگری مالی متقلبان در ایران به روش نظریه‌پردازی زمینه‌بنیاد. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۲۱، ۲۰۴-۱۸۵.
- شاکری، ابوالحسن؛ رضایی سراجی، زهرا. (۱۳۹۲). تقلب در جعل اسناد. *تحقیقات حقوقی*، ۶۵(۲)، ۱۸۶-۱۶۱.
- صفرزاده، محمدحسین. (۱۳۸۸). توانایی نسبت‌های مالی در کشف تقلب در گزارشگری مالی: تحلیل لاجیت. *مجله دانش حسابداری*، ۱، ۱۶۳-۱۳۷.
- طاهری، مسعود؛ ایزدی‌نیا، ناصر؛ مویدفر، رزیتا. (۱۳۹۷). بررسی اهمیت ابعاد و نشانه‌های تقلب در تعدیل برنامه حسابرسی با استفاده از مدل پنتاگون تقلب. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۱۵(۵۹)، ۱۰۶-۸۳.
- عبداله‌زاده، سلام؛ محمدی ملقرنی، عطااله؛ نوروش، ایرج؛ امینی، پیمان. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر آنتروپی نسبت‌های نقدینگی و اهرمی بر شناسایی شرکت‌های مشکوک به تقلب در گزارشگری مالی. *دانش حسابرسی*، ۱۸(۷۲)، ۹۶-۷۹.
- غلامی مقدم، فائزه؛ حصارزاده، رضا؛ ساعی، محمدجواد. (۱۳۹۶). معیارهای واژه محور و معیارهای سنتی تقلب در گزارش‌های مالی: شواهدی از یک مطالعه اکتشافی. *راهبرد مدیریت مالی*، ۶(۲۰)، ۹۲-۷۳.
- فرقاندوست حقیقی، کامبیز؛ هاشمی، سید عباس؛ فروغی دهکردی، امین. (۱۳۹۳). مطالعه رابطه مدیریت سود و امکان تقلب در صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *دانش حسابرسی*، ۵۶، ۶۸-۴۷.
- فرقاندوست حقیقی، کامبیز؛ برواری، فرید. (۱۳۸۸). بررسی کاربرد روش‌های تحلیلی در ارزیابی ریسک تحریف صورت‌های مالی (تقلب مدیریت). *دانش و پژوهش حسابداری*، ۱۶، ۲۳-۱۸.
- فروغی، داریوش؛ خالقی، محسن؛ رسیان، امیر. (۱۳۹۰). مفهوم اهمیت در حسابرسی صورت‌های مالی و تأثیر آن بر توجه حسابرسان در فرآیند کشف تقلب مدیران. *پیشرفت‌های حسابداری*، ۴(۱)، ۱۳۵-۱۱۱.

- فیضی زاده، احمد. (۱۳۹۹). شناسایی و اولویت بندی روش های تقلب در صورت های مالی از دیدگاه حسابرسان. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۳۳(۱)، ۸-۱.
- کارشناسان، علی؛ بهرامی نسب، علی؛ ممشلی، رضا. (۱۳۹۶). نقش کیفیت سود در شناسایی گزارشگری مالی متقلبان، پژوهش های تجربی و حسابداری، ۳۱(۸)، ۳۳۶-۳۱۳.
- کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی. (۱۳۹۱). *اصول و ضوابط حسابداری و حسابرسی: استانداردهای حسابرسی، سایر خدمات اطمینان بخشی و خدمات مرتبط*. تهران. سازمان حسابرسی.
- محمدمدی مقدم، احسان؛ معین الدین، محمود؛ حیرانی، فروغ. (۱۳۹۵). شناسایی و رتبه بندی عوامل مؤثر بر احتمال بروز تقلب یا اعمال مجرمانه توسط حسابداران با استفاده از نظریه مثلث تقلب. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۲۵(۷)، ۱۳۸-۱۲۳.
- مرادی، جواد؛ رستمی، راحله؛ زارع، رضا. (۱۳۹۱). شناسایی عوامل خطر مؤثر بر احتمال وقوع تقلب در گزارشگری مالی از دید حسابرسان و بررسی تأثیر آنها بر عملکرد مالی شرکت. *پیشرفت های حسابداری*، ۱(۱)، ۱۷۳-۱۴۱.
- مشایخی، بیتا؛ مهرانی، کاوه؛ رحمانی، علی؛ مداحی، آزاده. (۱۳۹۴). تدوین الگو کیفیت حسابرسی. *بورس اوراق بهادار*، ۶، ۱۳۷-۱۰۳.
- مرادی پردنجانی، حجت الله؛ صادقی، ستار. (۱۳۹۳). پدیدارشناسی؛ رویکردی فلسفی، تفسیری و روش شناختی به مطالعات کارآفرینی، پدیدارشناسی. *مطالعات روششناسی دینی*، ۱(۲)، ۷۲-۶۳.
- مهدوی، غلامحسین؛ قهرمانی، علیرضا. (۱۳۹۳). ارائه الگویی برای کشف تقلب بوسیله حسابرسان با استفاده از شبکه عصبی مصنوعی. *دانش حسابرسی*، ۱۷(۶۷)، ۷۰-۴۵.
- نجف لو، محمود؛ زنگی آبادی، مصطفی؛ غلامی، پرویز. (۱۳۹۴). تأثیر عوامل خطر تقلب بر تعدیل برنامه حسابرسی. *دانش حسابرسی*، ۱۷(۶۸)، ۲۷۷-۲۶۱.
- هاشمی، سیدعباس؛ حریری، امیر سینا. (۱۳۹۵). ارزیابی توانایی قانون بنفورد در شناسایی و پیش بینی کشف تقلب. *بررسی های حسابداری و حسابرسی*، ۲۴(۲)، ۳۰۲-۲۸۳.

References

- Abbasi, H., Albrecht, C., Vance, A., Hansen, J. (2012). Meta fraud: A meta-Learning framework for detecting financial Fraud. *MIS Quarterly*, 36(4), 1293-1327.
- Amiri Moghadam, M. (2013). Upgraded to professional skepticism. *Auditor*, 92, 9-4. [In Persian].
- Association of Certified Fraud Examination (ACFE). (2018). the fraud tree Occupational fraud and abuse classification system. Available at: <http://www.acfe.org>.
- Bahrami, A., Noravesh, I., Raad, A., Mohamadi Molqarani, A. (2020). Forecasting the Financial Statements Fraud Detection of Companies Listed on the Stock Exchange. *Journal of Experimental Studies in Financial Accounting*, 17(65), 35-59. [In Persian].
- Banimahd, B., Golmohamadi, A. (2017). Investigating the relationship between ethical climate and Whistleblowing through optional reporting model in Iran's audit profession. *Journal of Value & Behavioral Accounting*, 2 (3), 61-86. [In Persian].
- Banish, M. (1999). Incentives and Penalties related to earnings overstatements that violate GAAP. *The Accounting Review*, 74(4), 425-457.
- Blue, G., Akbarian Shurkaei, R. (2017). Examination of the relationship of Bystander Effect, Evidence Strength and Perceived Responsibility with Reporting Fraud. *Journal of Value & Behavioral Accounting*, 2 (3), 1-32. [In Persian].
- Blue, G., Sadeghi, P. (2011). Individual Ethical Characteristics of Charter Accountants in Use of Decision Guide for Assessing Management Fraud. *Ethics in science and Technology*. 6 (1), 75-84 [In Persian].
- Boluo, G., Barzideh, F., Alahyari Abhari, H. (2020). A Model for assessment of the risk of fraud in an audit of financial statements. *Journal of Accounting Knowledge*, 11(4): 25-45. [In Persian].
- Colaizzi, P.F. (1978). *Psychological research as a phenomenologist views it*. In: Valle, R.S. and King, M., Eds., *Existential-Phenomenological Alternatives for Psychology*. Oxford University Press, New York, 48-71.

- Coram, P., Fergus. C., Moroney. R. (2006). The value of internal audit in fraud detection of accounting and business information systems. *Accounting and Finance*, 48(2), 543–559.
- Davidson, R. (2011). Accounting fraud: Booms, busts, and incentives to perform. Available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/e5c0/fad17c7ac6a38b8589b09a16d97d8b19ce91>.
- Dorminey, J., Fleming, S., Kranacher, M., Riley, R. (2012). The evolution of fraud theory. *Accounting Education*, 27(2), 555–579.
- Dyncus, D.F. (2009). What does fraud look like? *Middle Management Conference*. Available at: <https://slideplayer.com/slide/10618804>.
- Eining, M., Jones, D., Loebbecke, J. (1997). Reliance on decision aids: An examination of auditors' assessment of management fraud. *Auditing*, 16(2), 1-19.
- Ebrahimi, S., Jahangirzadeh, J., Ketabian, H. (2016). Recognition of effective parameters on financial fraud. *Majlis and Rahbord*, 23(86), 149-174. [In Persian].
- Ebrahimi, S., Bahrami Nasab, A., Baghban, J. (2018). The effect of audit quality and observance of shareholders' rights on the possibility of fraudulent reporting. *Journal of Audit Science*, 17 (1), 149-125. [In Persian].
- Ebrahimian, M. R., Izadinia, N., Amiri, H. (2020). Provide a model to predict the possibility of fraud in financial statements using logistic regression. *Journal of Audit Science*, 20 (79), 377-348. [In Persian].
- Etemadi, H., Zolfi, H. (2013). Application of logistic regression in identifying fraudulent financial reporting. *Journal of Audit Science*, 13(51), 163-145. [In Persian].
- Emami Sigaroodi, A., Dehghan Nayeri, N., Rahnavard, Z., Nori Saeed, A. (2012). Qualitative research methodology: phenomenology. *Journal of Holist Nurs Midwifery*, 22(2), 56-63. [In Persian].
- Feizizadeh, A. (2020). Identification and prioritization of fraud methods in financial statements from the perspective of auditors. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 9(33), 1-8 [In Persian].
- Forughi, D., Khaleghi, M., Rassaiian, A. (2012). The Concept of Materiality in Financial Statement Auditing and it's Effect on Auditor's Attention in Manager's Fraud Detecting Process. *Journal of Accounting Advances* 4(1), 111-135 [In Persian].
- Glancy, H., Yadav, S. (2011). A computational model for financial reporting fraud detection. Contents lists available at science direct. *Decision Support Systems*, 50, 595–601.
- Glen, M. (2007). The differences in perceived level of fraud-detecting effectiveness of sas no. 99 red flags between external and internal auditors. *Journal of business & Economics Research*, 5(6), 9-26.
- Glen, M., Lin. P., Landry, R., Vicdan, H. (2006). Internal auditors perceptions of the effectiveness of red flags to detect fraudulent financial reporting. *Journal of Accounting, Ethics & Public Policy*, 6(1), 102-113.
- Gramling, A., Mayers, P.M. (2003). Internal auditors assessment of fraud warning signs: Implications for external auditors. *The CPA Journal*, 6(73), 20-32.
- Hakami, T.A., Rahmat, M., Yaacob, M.H., Saleh, N.M. (2020). Fraud detection gap between auditor and fraud detection models: Evidence from gulf cooperation council. *Asian Journal of Accounting and Governance*, 13(1), 1-13.
- Hamaguchi, Y. (2020). Dynamic analysis of bribery firms' environmental tax evasion in an emissions trading market. *Journal of Macroeconomics*, 63(c), 1-12.
- Hamidzade Arbabi, N., Diyanati, A. (2014). Modern Techniques of Preventing Forgery. *Intelligence and Criminal Research Journal*, 9(33), 109-128. [In Persian].
- Hashemi, S., Hariri, A. (2017). The Analysis of Benford's Law Ability to Identify and Predict Financial Fraud Detection. *Accounting and Auditing Review*, 24(2), 283-302. [In Persian].
- Haynes, A.H. (2012). Detecting fraud in bankrupt municipalities using benford's law. Scripps Senior Theses, Paper 42, available at: http://scholarship.claremont.edu/scripps_theses/42.
- Herawatib, N. (2015). Application of beneish m-score models and data mining to detect financial fraud. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 211(2), 924–930.
- Humpherys, S., Moffitt, K., Burns, M., Burgoon, J., Felix, W.F. (2010). Identification of fraudulent financial statements using linguistic credibility analysis. *Decision Support Systems*, 50(1), 585–594.

- International Federation of Accountants. (2017). Toward enhanced professional skepticism, *www.ifac.org*.
- Jahanshad, A., Sardari Zadeh, S. (2014). Relation between difference of financial measure (revenue growth) and nonfinancial measure (employee growth) with fraudulent financial reporting. *Journal of Accounting and Social Interests*, 4(2), 181-198. [In Persian].
- Karshenasan, A., Bahraminasab, A., mamsholi, R. (2019). Earnings quality and identification of fraudulent financial reporting. *Empirical Research in Accounting*, 9(1), 314-339. [In Persian].
- Li, B., Yu, J., Zhang, J., Ke, B. (2015). Detecting accounting frauds in publicly traded U.S. firms: A machine learning approach. *Journal of Accounting Research*, 45(1), 199-235
- Kennedy, K. (2012). An analysis of fraud: Causes, prevention, and notable case. *Ph.D Dissertation*, University of New Hampshire.
- Mohammadi Moghadam, E., Moeinadin, M., Heyrani, F. (2018). Identify and rank the factors affecting the risk of fraud or criminal acts by accounting using the fraud triangle theory. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 7(25): 123-138. [In Persian].
- Mahdavi, G., Qahramani, A. (2014). Provide a model for detecting fraud by auditors using artificial neural networks. *Auditing Knowledge*, 17 (67), 70-45 [In Persian].
- Najafli, M., Zangiabadi, M., Gholami, P. (2015). The effect of fraud risk factors on the adjustment of the audit program. *Auditing Knowledge*, 17(68), 277-261 [In Persian].
- Ngai, E., Hu, Y., Wong, Y., Chen, Y., Sun, X. (2011). The application of data mining techniques in financial fraud detection: A classification framework and an academic review of literat ure. *Decision Support Systems*, 50(3), 559-569.
- Nieschwietz, R.J., Schultz, J.Jr., Zimbelman, M.F. (2000). Empirical research on external auditors' detection of financial statement fraud. *Journal of Accounting Literature; Gainesville*, 19, 190-246.
- Pad, I. (2003). Akhsasy's criminal law. *Roham Publications*, Tehran. [In Persian].
- Pourheidari, O., Bazrafshan, S. (2012). An examination of the usefulness of fraud detection decision aid in assessment of management fraud risk. *Empirical Research in Accounting*, 2(1), 67-84 [In Persian].
- Riley, W. (2008). Fraud: What's it all about? Audit and advisory services. Available at: <https://audit.berkeley.edu/sites/default/files/FraudWhatsItAllAbout>.
- Rezaee, Z., Riley, R. (2009). *Financial statement fraud: Prevention and detection*. 2nd ed. Hoboken, NJ: John Wiley and Sons, Inc.
- Safarzadeh, M. (2012). The ability of financial ratios in detecting fraudulent financial reporting: Logit analysis. *Journal of Accounting Knowledge*, 1(1), 137-163 [In Persian].
- Skousen, C.J., Smith, K.R., Wright, C.J. (2009). Detecting and predicting financial statement fraud: The effectiveness of the fraud triangle and SAS No. 99. *Advances in Financial Economics*, 13(3), 53-81.
- Summers, S.L., Sweeney, J.T. (1996). Fraudulently misstated financial statements and insider trading: An empirical analysis. *The Accounting Review*, 73(1), 131-146.
- Ugochukwu, J.N., Justina, N.O., Chukwunonso, E. (2015). Assessing the risk of fraud in published IFRS and Nigerian GAAP financial reports: A comparative application of the Beneish models. *Advance Audit and Forensic Accounting*, 14(1), 21-42
- Whiting, D., Hansen, J., McDonald J. B., Albrecht, C., Albrecht, W.S. (2012). Machine learning methods for detecting patterns of management fraud. *Computational Intelligence*, 28(4), 505-527.
- Yulistyawati, N.K.A., Suardikha, M.S., Sudana, P. (2019). The analysis of the factor that causes fraudulent financial reporting with fraud diamond. *Journal Akuntansi dan Auditing Indonesia*, 23(1), 1-10.
- Zhou, W., Kapoor, G. (2010). Detecting evolutionary financial statement fraud. *Decision Support Systems*, 50(1), 570-5123.